

НЕХАЙ БІДА НЕ ПОВТОРИТЬСЯ НІКОЛИ

Для мене і для сотень і тисяч таких, як я, 1933 рік був і залишиться назавжди страшним чорним роком. Тоді на нашому Поділлі, як і по всій Україні, шаленів голод. Смерть голодна косила людей, як коса траву, як вогонь соломі. У нашому селі Сирватинцях, що на Хмельниччині, було тоді понад 300 дворів. А сім'ї на той час були великі, мешканців багато.

Закінчувалася зима. Зернові запаси в людей вичерпалися, бо преставники влади забрали до останньої зернини. Штучно створювався голод. Коли настала весна, селяни вже не мали нічого. Хати, комори, стодоли стояли порожніми. Садити, сіяти не було чим. Люди, рятуючись від смерті, кидалися на все: їли лободу, кропиву, листя і кору дерев. Я ходив по полю і випарпував руками торішню зогнилу картоплю, приносив додому, і з неї бабуся і сестра пекли бліни. Кольором нагадували чорну землю, але здавалися смачними. Діяв голод.

У селі тварин познищували. Залишені були лише корови, бо їх молоко не одного спасало від неминучої смерті. Страшнішого від голоду нема. У селі рознеслася страшна звістка, що тітка Явдоха зарубала свого півторарічного хлопчика, зварила і з'їла. Мешканці були настільки знесилині, що на звістку майже не реагували, бо й самі не знали, що їх чекає через день-другий.

Село складалося з одних скелетів. Сотні чоловік, жінок, дітей пухли з голоду, не могли рухатися, лежали або сиділи на призьбах своїх хат і чекали смерті. Надії на порятунок не було. Хто допоможе, коли ні в кого нічого не було. Те, що діялося тоді, не забувається. Наша сусідка мала дорослих дочку і сина. Статні, здорові, веселі. Але і їх голод зламав. Дочка, спасаючись, залишила село, кудись подалася. Про її долю ніхто нічого не знає і до сьогодні. Син Микола боровся з голодом, як тільки міг, боровся за життя ще й матері. Не вистояв. Спухли руки і ноги, обличчя. Не міг ходити. На тілі появилися рани, з них тік гній, капала кров. Лежав біля хати, перестав рухатися. Заїдали мухи, а обігнатися не мав сили, рук не міг піднести. Так і помер. Днів три мертве тіло пролежало, аж поки односельці не похоронили. Перед цим померла і мати. Родини, сім'ї не стало. Двір залишився пустою.

Не уник біди і я. Їсти не було що. У дворі кропиви не знайдеш. Що в ночі виростало, то вранці виривалося. Ноги і руки стали як колодки. Коли перед голодом до школи йшов десятки хвилин, то спухши не міг доходити за дві-три години. Добре, що були дужчі друзі, помагали йти, триматися на ногах.

Один із епізодів закарбувався навіки. Якось на одному з уроків мені здалося, що хтось наче б то сіпає за штани. Оглянувся - нічиїх рук нема. Здогадався: ноги ще більше розпухають. Я тоді подумав: скоро смерть. Порятунку не чекати.

Додому добирався кілька годин. Відпочивав стоя, бо сідати і не міг і боявся. Коли появився на подвір'ї, старенька бабуся (материна мати, в котрої, ставши круглими сиротами, жив я з сестрою) ледве вимовила: "Ми, дитинко, врятовані: корова вродила телятко. Молоко спасе нас." Звістка приємна, але на неї реагувати я не міг. Побачив кілька кущиків молоденької кропиви, сів біля них і почав скубти. Навколо себе ще нарвав трави, віддав усе це сестрі,

вона з нарваного приготувала січку, кинула її на воду, зварила, залила молоком, і ми пообідали. Після такої смачної страви появилася думка:
"А може виживу? Може, не помру?"

Сталося так, як гадалося. Щодня із бур'янів варили своєрідну кашу, заливали її молоком, і їли, вилизуючи миски. Згодом руки і ноги почали стухати. Я пробував ходити, рухатися. Помічав, як заживають рани. Дуже хотів жити. Дійшло до того, що якогось дня навіть помив руки і обличчя.

Такою є правда. І розповідаю про голод не тому, щоб викликати жаль, а щоб сказати, до чого довели народ ті, хто догоджав тодішнім правителям.

Говорячи про голод на Україні, часто згадують Сталіна, Молотова, Кагановича та інш. Я ж скажу так: названі керівники не ходили по хатах, не вимітали останніх зернин, але вони знали, не могли не знати, яке лихо діялося. За їх вказівками місцеві нелюди, штучно створивши голод, відправляли на той світ сотні тисяч людей. Отже винуватцями номер один треба вважати тих, хто тоді правив країною, створював голод. Кажуть, що Каганович ще живе (а тоді він правив Україною). Якщо так, то нехай читає спогади очевидців, нехай ще і ще раз відчує стогін вмираючих людей у 1933 році, нехай дізнається про варварські наслідки свого керівництва.

Боротися проти Сталіна нема потреби. Його нема. Якщо дехто із тих, через кого мерли тисячі і мільйони, ще і живуть, то проти них боротися вже пізно. А ось проти сталінізму боротися треба, бо його залишки відчутні і в наші дні. Чого, скажімо, стоять заяви окремих керівників, коли трудівник, шукаючи правди, допомоги, порятунку, змушений звертатися до редакцій газет, радіо. "Пиши хоча в Москву, в ООН, нічого тобі не допоможе". Це не просто собі заява. Це страшний голос бюрократа, випещеного коштом народу. Це голос сталінізму. І таким голосам треба давати оцінку.

Інколи дивуються, чому люди мого віку, старші так боляче переносять, коли бачать, як на стежках, тротуарах валяються шматки хліба, цілі булочки, пряники. Ми інакше не можемо. Ми пережили голод, холод. Ми знаємо ціну кожній зернині. Шматочок хліба, жменя зерна спасали людей від смерті. Сучасна молодь цього не знає, бо живе в достатку. Хліба не шанує. Діти не виховуються в дусі глибокої пошани до хліба. Вони не усвідомлюють, що хліб - це наша радість, достаток, саме життя. Без хліба - ні до порога. А є хліб у торбі, то сядеш і на горбі.

Д. Брилінський, ветеран війни і праці,
м. Хмельницький

280016, м. Хмельницький, вул. Молодіжна, 17/2, кв. 39
Брилінський Дмитро Михайлович

13 II 1989 р.